

ŠKOLNÍ STRATEGIE

PRIMÁRNÍ PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

2025 – 2029

1. Úvod

Doba, kdy dítě navštěvuje **základní školu**, je pro jeho vývoj velmi důležitým obdobím a proto nese určitý podíl odpovědnosti na tomto vývoji kromě rodiny také škola. Na dítě **mají vliv** především **pedagogové školy, školní prostředí a klima třídy**, které je dítě součástí. Je tedy nutné, aby škola předcházela vlivům, které by dítě mohly ohrozit na jeho zdraví, a zároveň řešila projevy rizikového chování. **Zdraví** v tomto případě chápeme jako **tělesný stav** bez nemoci či vady, ale i **duševní a sociální pohodu**.

Jsme přesvědčeni, že realizací **primární prevence** ve školním prostředí můžeme pozitivně **působit na postoje a hodnoty** dětí a to i na ty, které nemají dostatečně funkční rodinné či sociální zázemí. Efektivita preventivní práce je navíc u dětí vyšší než v případě dospělých jedinců. Při realizaci účinných primárně preventivních programů je vhodné oslovovat cílovou skupinu v jejím přirozeném prostředí či v její komunitě. Snažíme se našim žákům poskytovat **dlouhodobou a systematickou primární prevenci**, která je určena všem a přitom respektuje věk dětí a jejich osobnostní nastavení.

2. Podklady Školní strategie primární prevence rizikového chování (dál Školní preventivní strategie)

Školní preventivní strategie je v souladu s těmito dokumenty:

- Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže (vydáno MŠMT na období 2019 – 2027)
- Zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon)
- Zákon č. 82/2015 Sb. (novela školského zákona)
- Vyhláška 72/2005 o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních
- Metodické doporučení MŠMT č.j. 21 291/2010-28 k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních
- Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy, č.j. 21 149/2016 k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních
- Metodický pokyn MŠMT, č.j.: 10 194/2002-14 k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví
- Metodický pokyn, č.j. 37 014/2005-25 k zajištění bezpečnosti ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných MŠMT

3. Školní preventivní strategie

- je **dlouhodobým** preventivním programem pro školy a školská zařízení
- **je součástí školního vzdělávacího programu**, který vychází z příslušného rámcového vzdělávacího programu, popř. přílohou dosud platných osnov a učebních plánů
- vychází z **omezených časových, personálních a finančních investic** se zaměřením na nejvyšší efektivitu
- jasně **definuje** dlouhodobé a krátkodobé **cíle** a je naplánována tak, aby **mohla být řádně uskutečňována**
- přizpůsobuje se **kulturním, sociálním či politickým okolnostem i struktuře školy** či specifické populaci jak v rámci školy, tak v jejím okolí, **respektuje rozdíly** ve školním prostředí
- **oddaluje, brání nebo snižuje** výskyt **rizikových** forem chování, zvyšuje schopnost žáků činit **informovaná a zodpovědná rozhodnutí**
- má **dlouhotrvající výsledky**, pojmenovává problémy z oblasti rizikových forem chování
- **pomáhá zejména** těm jedincům, kteří pocházejí **z nejvíce ohrožených skupin** (minoritám, cizincům, pacientům či dětem) při zajištění jejich lidských práv a povinností
- podporuje **zdravý životní styl**, tj. harmonickou rovnováhu tělesných a duševních funkcí s pocitem spokojenosti, chuti do života, tělesného i duševního blaha (výchova ke zdraví, osobní a duševní hygiena, výživa a pohybové aktivity)
- poskytuje **podněty** ke zpracování **Preventivního programu školy**

4. Rizikové chování

Pojem **rizikové chování** nahradil dříve užívaný termín sociálně-patologické jevy. Je zřejmé, že aktivity, které zapadají do rámce rizikového chování, nelze označit jako patologické, jelikož v **primární prevenci** jde především o jejich **předcházení**. Podle Miovského (2015, str. 28) pojmem rizikové chování rozumíme „*takové chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost*“.

Podle mnoha studií **patří** do určité míry projevy rizikového chování **k období dospívání**, které je typické hledáním svého já, svých možností a hranic. Je proto nezbytné rozlišovat, v jakém případě se jedná o tuto skutečnost a kdy už se jedná o chování, které vykazuje riziko patologických změn.

Primární prevence rizikového chování u žáků se zaměřuje prioritně na předcházení rozvoje rizik, které směřují zejména k následujícím rizikovým projevům v chování žáků:

1. **agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimédií, násilí, domácí násilí, krizové situace spojené s násilím, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie, krádeže, loupeže, vydírání, vyhrožování**
2. **záškoláctví**
3. **závislostní chování, užívání všech návykových látek, netolismus, gambling**
4. **rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, prevence úrazů**
5. **spektrum poruch příjmu potravy, sebepoškozování**
6. **negativní působení sekt**
7. **sexuální rizikové chování**

Od roku 2010, kdy bylo Metodické doporučení vydáno, k němu bylo připojeno celkem 24 tematických příloh rozšiřujících metodickou pomoc školám a školským zařízením o další projevy rizikového chování např. **Syndrom CAN, Krádeže, Krizové situace spojené s násilím, Netolismus, Sebepoškozování, Nová náboženská hnutí, Příslušnost k subkulturám, Domácí násilí, Hazardní hraní, Dodržování pravidel prevence vzniku problémových situací týkajících se žáků s PAS** ve školách a školských zařízeních.

5. Primární prevence

Základním principem primární prevence rizikového chování u žáků je výchova k **předcházení a minimalizaci rizikových projevů chování, ke zdravému životnímu stylu, k rozvoji pozitivního sociálního chování a rozvoji psychosociálních dovedností a zvládnání zátěžových situací osobnosti**. Jedná se o oblast zabývající se prevencí s cílem **zabránit** výskytu rizikového chování v daných oblastech, nebo co nejvíce **omezit škody** působené jejich výskytem mezi žáky.

Specifická primární prevence – aktivity a programy, které jsou zaměřeny specificky na předcházení a omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování žáků

Jedná se o:

- a) všeobecnou prevenci - je zaměřena na širší populaci, aniž by byl dříve zjišťován rozsah problému nebo rizika
- b) selektivní prevenci - je zaměřena na žáky, u nichž lze předpokládat zvýšený výskyt rizikového chování
- c) indikovanou prevenci - je zaměřena na jednotlivce a skupiny, u nichž byl zaznamenán vyšší výskyt rizikových faktorů v oblasti chování, problematických vztahů v rodině, ve škole nebo s vrstevníky.

Nespecifická primární prevence – veškeré aktivity podporující zdravý životní styl a osvojování pozitivního sociálního chování prostřednictvím smysluplného využívání a organizace volného času, například zájmové, sportovní a volnočasové aktivity a jiné programy, které vedou k dodržování určitých společenských pravidel, zdravého rozvoje osobnosti, k odpovědnosti za sebe a své jednání. Tento typ prevence je významný v kontextu aplikace různých efektivních a vyhodnotitelných specifických programů.

Efektivní primární prevence – kontinuální a komplexní programy, interaktivní programy v menších skupinách, vytváření dobrého klimatu ve třídě a skupině, především programy pomáhající odolávat žákům sociálnímu tlaku zaměřené na zkvalitnění komunikace, osvojování a rozvoj sociálně emočních dovedností a kompetencí, konstruktivní zvládání konfliktů a zátěžových situací, odmítání legálních a nelegálních návykových látek, zvyšování zdravého sebevědomí a sebehodnocení, posilování odvahy, stanovování realistických cílů, zvládání úzkosti a stresu apod. Principy efektivní a vyhodnotitelné prevence jsou založeny na soustavnosti a dlouhodobosti, aktivitě, přiměřenosti, názornosti, uvědomělosti.

Neúčinná primární prevence:

- a) zastrašování a triviální přístup: „prostě řekni ne“, citové apely, pouhé předávání informací, samostatně realizované jednorázové akce, potlačování diskuse, stigmatizování a znevažování osobních postojů žáka/studenta, přednášky, pouhé sledování filmu, besedy s bývalými uživateli (ex-usery) na základních školách, nezapojení žáků/studentů do aktivit a nerespektování jejich názorů, politiku nulové tolerance na škole a testování žáků jako náhražku za kontinuální primární prevenci
- b) hromadné kulturní či sportovní aktivity nebo návštěva historických a kulturních památek, by měly být pouze doplňkem, na který by měla vždy navazovat diskuse v malých skupinkách

6. Vnitřní zdroje

6.1 Charakteristika školy

ZŠ Studentská Mnichovo Hradiště je **středně velká** škola. Je to úplná škola **s devíti postupovými ročníky**. Budovy a prostory školy jsou koncipovány **pro 700 žáků**. Značná část žáků do školy dojíždí z okolních obcí a vesnic. Škola je spádovou školou pro okolní neúplné školy. Výuka probíhá celkem **ve třech budovách**. **Hlavní budova** školy se nachází v klidném prostředí, je obklopena parkem a vlastním sportovním areálem mimo hlavní komunikaci, což umožňuje zajistit bezpečnost dětí i pohybové aktivity v rámci vyučování. **V druhé budově** školy **na Masarykově náměstí** je umístěna část 1. stupně (1. – 3. ročník) a školní družina. Ve třetí budově **ve Veselé** (místní část města) sídlí dvě třídy (dvoutřídky) 1. – 4. ročníku a jedno oddělení školní družiny.

Škola je **dobře vybavena** učebnicemi a **učebními pomůckami**. Na odborné učebny navazují kabinety a bohaté sbírky učebních pomůcek. Škola je dále vybavena **interaktivní technikou**. Hlavní budova školy slouží celému druhému stupni a vyšším třídám prvního stupně (4. a 5. ročník). V této budově sídlí vedení školy, jsou zde všechny odborné učebny a kabinety se sbírkami, **školní dílna, kuchyňka a dvě učebny informatiky**. Součástí hlavní budovy je modernizovaná školní jídelna, sál, dvě tělocvičny a chodby vybavené prvky jako jsou stolní fotbálky, stoly na ping pong, boxovací pytel.

V areálu školy se nachází prostorný **areál školního hřiště, skleník s pozemkem**, zahradní domek **s keramickou dílnou a venkovní odpočinková plocha**, která se využívá při pěkném počasí hlavně o velké a polední přestávce. **Tělocvičny** spolu s venkovními hřišti **slouží potřebám školy i veřejnosti**. V části hlavní budovy sídlí v pronajatých prostorech místní Gymnázium.

6.2 Personální zajištění

Na začátku školního roku 2017/2018 bylo vytvořeno **Školní poradenské pracoviště**, které tvoří **školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog a speciální pedagog**. Jeho členové se pravidelně scházejí. Úzce spolupracují také s vedením školy a třídními učiteli.

Školní metodik prevence

- spoluvytváří Preventivní program a podílí se na jeho realizaci a hodnocení
- metodicky vede pedagogy v oblasti primární prevence a koordinuje jejich aktivity
- spolupracuje s orgány státní správy a samosprávy, s odbornými pracovišti, s organizacemi a institucemi, které působí v oblasti prevence
- účastní se výchovných komisí, v případě potřeby je svolává a provádí záznamy z jednání
- spolupracuje na předávání informací o problematice rizikového chování mezi všemi zúčastněnými

Výchovný poradce

- poskytuje poradenskou pomoc a podporu žákům, rodičům/zákonným zástupcům a pedagogům
- vyhledává, zaměřuje se a eviduje žáky se specifickými poruchami učení a žáky ohrožené školním neúspěchem
- zprostředkovává diagnostiku, pomáhá při vytváření individuálních plánů a koordinuje jejich plnění
- spolupracuje při řešení výchovných a vzdělávacích problémů
- podílí se integraci žáků se zdravotním postižením a žáků – cizinců
- spolupracuje s orgány státní správy a samosprávy, s odbornými pracovišti, s organizacemi a institucemi, které působí v oblasti prevence

Školní psycholog

- poskytuje poradenskou příp. terapeutickou pomoc a podporu žákům, rodičům/zákonným zástupcům a pedagogům
- provádí základní diagnostiku při školní neúspěšnosti
- nabízí podporu pedagogům při práci s třídními kolektivy a vytváří pro ně programy
- poskytuje krizovou intervenci v náročných životních situacích
- úzce spolupracuje s výchovným poradcem a metodikem prevence/ŠPP

Speciální pedagog

- zajišťuje podporu žákům se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP)
- provádí základní diagnostiku, reedukaci (nápravu) a konzultace pro rodiče a učitele
- podílí se na prevenci školní neúspěšnosti
- spolupracuje na tvorbě plánu pedagogické podpory a IVP
- úzce spolupracuje s ŠPP

Třídní učitelé a ostatní pedagogové

- spolupracují s výchovným poradcem, metodikem prevence, školním psychologem a konzultují s nimi výskyt rizikového chování a výchovné problémy
- rozvíjejí kompetence žáků v oblasti sociálních dovedností
- provádějí monitorování a průběžnou diagnostiku svých žáků a vztahů v třídních kolektivech
- promýšlejí a realizují vhodná řešení problémových situací nebo navrhují opatření, jak situace eliminovat
- vytvářejí při pedagogické činnosti pozitivní klima ve třídě
- podílí se na budování vzájemné důvěry mezi pedagogy a žáky
- podporují spolupráci mezi žáky

- přistupují individuálně k žákům s problémovým chováním
- sledují docházku žáků
- své poznatky a postřehy pravidelně sdílí na pedagogických radách
- jsou v kontaktu s rodiči prostřednictvím třídních schůzek, individuálních konzultací nebo e-mailové komunikace

Ředitel školy

- sleduje účinnost prevence rizikového chování
- sleduje problematiku v kontextu celé školy

6.3 Pedagogický sbor

Personální zabezpečení z hlediska odborné a pedagogické způsobilosti je **velmi dobré**. Vzhledem k počtu učitelů je zajištěna **vysoká aprobovanost** vyučovaných předmětů. Chod školy zajišťuje **ředitel a zástupci pro 1. stupeň a pro 2. stupeň**. Pedagogický sbor je **smíšený** s většinovou **převahou žen, věkově pestrý**, od mladých až po zkušené pedagogy.

6.4 Informační zdroje

Pedagogům je k dispozici velké množství **odborné a metodické literatury**. Škola pravidelně odebírá **odborné časopisy** (Prevence, Psychologie). **K předávání informací** slouží **webové stránky** školy, **články** v místním periodiku, **školní časopis** a **nástěnky**. Pro žáky máme zavedenou **schránku důvěry**. Pravidelně se schází a na chodu školy podílí **žákovský parlament**.

7. Vnější zdroje

Hlavním zdrojem odborné a metodické pomoci je **metodik prevence při pedagogicko-psychologické poradně, krajský školský koordinátor prevence a MŠMT.**

7.1 Webové stránky

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: **msmt.cz**

Prevence: **primarniprevence.cz, prevence-praha.cz, prevence-info.cz**

Šikana a kyberšikana: **minimalizacesikany.cz, sikana.org, e-bezpeci.cz, bezpecne-online.cz**

Česká asociace školních metodiků prevence: **casmp.cz**

7.2 Spolupráce s dalšími subjekty:

- Pedagogicko-psychologická poradna Středočeského kraje
- OSPOD Mnichovo Hradiště a kurátoři pro děti a mládež
- Centrum primární prevence SEMIRAMIS, z. ú.
- Policie ČR
- Městská policie Mnichovo Hradiště
- Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež MH
- SPC Mnichovo Hradiště
- Pediatři a praktičtí lékaři
- Středisko výchovné péče

Sít' aktuálních kontaktů na spolupracující organizace a instituce je přílohou Preventivního programu.

8. Cíle a cílové skupiny

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále MŠMT) vydalo na dokument s názvem: **Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže 2019 - 2027**. Hlavním cílem této strategie je prostřednictvím efektivního systému primární prevence, fungujícího na základě komplexního působení všech na sebe vzájemně navazujících subjektů, **snížit míru rizikového chování u dětí a mládeže a minimalizovat jeho vznik**. Z tohoto cíle vychází Školní preventivní strategie ZŠ Studentská Mnichovo Hradiště. Základním principem primární prevence rizikového chování u žáků je **výchova k předcházení a minimalizaci rizikových projevů chování, ke zdravému životnímu stylu, k rozvoji pozitivního sociálního chování a rozvoji psychosociálních dovedností a zvládnání zátěžových situací osobnosti**.

Aktivity školy jsou cíleně směřovány k prokazatelně **efektivní specifické primární prevenci a eliminaci** aktivit z oblasti **neefektivní primární prevence**. K rozpoznání a zajištění pomoci včasné intervence nebo krizové intervence zejména v případech **traumatických zážitků** - domácího násilí, šikanování, násilného chování, týrání a zneužívání dětí, včetně komerčního sexuálního zneužívání, ohrožování výchovy dítěte, experimentování s návykovými látkami (legální a nelegální návykové látky), rizikových stravovacích návyků vedoucích k poruchám příjmu potravy (mentální bulimie, mentální anorexie)

8.1 Krátkodobé cíle

- mapovat potřeby v oblasti primární prevence jak u žáků, tak u pedagogů
- pravidelně vytvářet PP a realizovat ho
- získávat finance na realizaci PP
- aktivně spolupracovat s rodiči
- zavést fungující předávání informací mezi pedagogy
- podporovat děti při řešení problémů
- zapojit žáky do aktivní tvorby příznivého klimatu ve třídě

- podporovat vhodné aktivity žáků
- aktivně spolupracovat s dalšími organizacemi a institucemi, které jsou zaměřeny na podporu rodin či prevenci rizikového chování
- pravidelná práce s třídou v třídnických hodinách

8.2 Dlouhodobé cíle

- zapojovat žáky do aktivní tvorby příznivého klimatu ve škole
- zařazovat kvalitní preventivní programy
- vzdělávat celý pedagogický sbor v oblasti prevence rizikového chování
- posilovat příznivé klima v pedagogickém sboru
- prohlubovat důvěru mezi žáky a pedagogy
- vytvořit příjemné a bezpečné místo pro jednání se žáky a rodiči
- rozvíjet sociální kompetence žáků
- vést žáky k zodpovědnosti za své chování a za svůj život
- podporovat zdravý životní styl
- zajišťovat pestrou nabídku volnočasových aktivit pro žáky
- prohlubovat povědomí žáků o rizikovém chování a o jeho možných následcích

8.3 Cílové skupiny

Žáci – jsou hlavní cílovou skupinou, na kterou jsou zaměřené preventivní aktivity a tedy hlavním zdrojem informací. Nelze je však chápat jako skupinu izolovanou, protože jsou v neustálém kontaktu s dalšími skupinami (učitelů, rodičů a dalších osob ve škole).

Rodiče/zákonní zástupci – mají zásadní vliv na efektivitu preventivních aktivit ve škole. Svou angažovaností mohou účinnost prevence výrazně posílit, naopak pokud s dlouhodobými cíly školy v oblasti prevence nesouhlasí, mohou jej ovlivnit negativně.

Učitelé – odpovídají za preventivní aktivity, zařazení preventivních témat do výuky. Monitorování jejich názorů na situaci ve škole a účinnost preventivních programů má zásadní význam.

Škola – kromě řadových pedagogů mají významný vliv na atmosféru ve škole také další pracovníci školy. Naprosto klíčový je význam vedení školy, dále administrativních pracovníků, školního psychologa a dalších specializovaných pracovníků. Monitoring jejich názorů je důležitý pro dokreslení celkového klimatu ve škole.

9. Realizace primární prevence

9.1 Základní aktivity

Na realizaci primární prevence se podílejí všichni **pedagogičtí pracovníci** školy včetně **pracovníků Školního poradenského centra** a prostupuje všemi aktivitami a výukou.

Uplatňuje se především ve výuce těchto předmětů:

prvouka, výchova ke zdraví, občanská výchova, dramatická výchova, český jazyk, přírodověda/přírodopis, chemie, zeměpis, tělesná výchova

Třídní učitelé mají se svými třídami možnost práce v **třídnických hodinách**. Ty slouží především ke **stmelování kolektivu a posilování zdravých vztahů mezi žáky**.

Školní řád, Sankční řád a společně vytvořená pravidla ve třídě a ve škole jsou velmi důležitou prevencí

rizikového chování, zejména nekázně, násilí, šikany a záškoláctví.

Krizový plán určuje postupy školy při výskytu rizikového chování a v krizových situacích.

9.2 Externí spolupráce

Dlouhodobě spolupracujeme s odborným poskytovatelem primární prevence, Centrem primární prevence **SEMIRAMIS, z. ú.** Jejich **vyškolení lektoři** vedou **programy v jednotlivých třídách**. Programy probíhají pro každou třídu **2x za školní rok**.

Další preventivní programy jsou vybírány a realizovány **s ohledem na stávající situaci** ve škole a **aktuální potřeby žáků**. Řídí se také **výstupy z evaluace Preventivního programu** z předešlého roku.

9.3 Metody a formy práce

- interaktivní a sebezkušenostní techniky
- blok primární prevence
- prožitkové aktivity
- dotazníkové metody
- individuální konzultace
- skupinové práce
- celoškolní projekty
- komunitní kruhy
- situační intervence
- pobytové akce
- besedy v rámci výuky
- besedy s odborníky
- vzdělávací kurzy a semináře

10. Použité zdroje

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/prevence>

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/pravni-predpisy-1>

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/strategie-a-koncepce-ap-msmt>

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/kontakty>

<http://www.nuv.cz/t/pprch>

<http://www.prevence-info.cz/misto/stredocesky-kraj>

<http://www.adiktologie.cz/cz/articles/detail/17/3758/Navrh-doporucene-struktury-minimalniho-preventivniho-programu-prevence-rizikoveho-chovani-pro-zakladni-skoly>

<http://www.prevence-praha.cz/index.php/minimalni-preventivni-program/manual-pro-tvorbu-mpp-zakladni-pojmy?start=5>